

The major benefit of this study is that it works well as an introduction to the topic of Paul's letter writing. It is written in a clear and well-ordered fashion, with multiple definitions, clear tables, and the work is, in addition, pedagogically arranged. However, while reading this work I was expecting to find a more thorough discussion of Paul's letter writing vis-à-vis other ancient letter writers. Looking at the content of the book, the title could just as well have been *Paul, the Letter Writer*. The references to parallel ancient texts are very scarce and, in addition, not well integrated into the study. The reader encounters, for instance, citations taken from other ancient letters first after 52 pages. The most frequent way in which Weima discusses Paul in relation to other ancient letter writers goes merely through statements of that effect. Such statements are almost never supported by examples or references. The working hypothesis of Paul being consistent in the ways he patterns his letters due to his aims is not so dared that recourse needs to be made to inspiration. Nevertheless, such recourse does play a role for instance in Weima's moral evaluation of whether Paul is a skillful persuader or a skillful manipulator.

The monograph is well suited as an introductory handbook for students, but it lacks the comparative depth that would deepen the understanding of Paul's writing practices in relation to his contemporary writers.

Adam Sabir, Uppsala University

MIKAEL WINNINGE (RED.)

Dödahavsrollarna – i svensk översättning.

Uppsala: Bibelakademiförlaget, 2017, Inbunden, 442 sidor,

SEK 349.00, ISBN: 978-9198-25793-9

Sverige har fått en översättning av texterna i Dödahavsrollarna. Man kan vid en snabb sökning på webben försäkra sig om att den svenska allmänheten redan introducerats till vad det handlar om genom spännande artiklar till exempel av Natalie Lantz och Ola Wikander.

En sådan introduktion till texternas natur och betydelse är knappast nödvändig för SEÅ-läsare. Men det finns all anledning att förklara vilket

stort och noggrant arbete som nu föreligger, och hur lyckat resultatet blivit. Ett omfattande urval av de viktigaste icke-bibliska texterna från Qumran presenteras här i en tillgänglig form för den intresserade läsaren, så att alla kan få ett direkt första intryck av texternas innehåll.

Texterna är grupperade enligt genre, så de faktiska Dödahavstexterna uppdelas i "Regeltexter och Halakha", "Liturgiska texter och kalender-texter", "Poetiska texter", "Bibelparafraser", "Bibelutläggningar" och "Vishetstexter". Före vart och ett av dessa kapitel ges en allmän introduktion på några sidor, liksom varje enskild text också ges en kort inledning. Förklarande kommentarer ges i fotnoter; dessas omfattning är tämligen begränsad. Därmed begränsas hur mycken vägledning läsaren kan ges för att förstå detaljerna i texten, men valet av fotnoter snarare än slutkommentarer, eller självständiga kommentaravsnitt, säkerställer att informationen är lättillgänglig och att den faktiskt kan läsas av den som utan särskilda förutsättningar vill sätta sig in i Qumrantexternas värld, som kan te sig främmande både i språkligt och innehållsligt avseende.

I själva verket är ingen översättning av Dödahavsrollarna "komplett", trots att flera översättningar utanför Skandinavien felaktigt har besmyckats med denna term. Det kommer alltid att handla om ett bortväljande av enskilda fragment, och i de flesta fall även av hela manuskript, som är för dåligt bevarade för att vara av verkligt intresse för någon annan än specialister, som lika väl kan konsultera versioner av texten på originalspråket. I populärvetenskapliga sammanhang, som den här utgåvan uppenbart är ägnad för, är det självklart helt rätt att inte eftersträva fullständighet (som till exempel inte heller gjorts i den danska översättningen av bl.a. Bodil Ejrnæs, 2003, eller den norska av bl.a. Torleif Elgvin, 2004); vad som presenteras är en översättning av de viktigaste, mest intressanta och bäst bevarade texterna bland alla textfyndens olika genrer och därmed också av de texter till vilka en läsare oftast hittar referenser i litteraturen. Det är den uppenbart lämpliga metoden.

En mer kontroversiell aspekt av urvalet kan sägas vara att vissa av texterna endast översätts i utdrag. Hårdast beskärs Tempelrullen, av vilken endast kolumnerna 15–29 och 45–51 (det vill säga totalt cirka 40 % av den läsbara delen av manuskriptet) översätts. Detta är ett helt lo-

giskt förfaringssätt för att göra boken tillgänglig och lättläst, för någon thriller är Tempelrullen som helhet knappast. Men det minskar i någon mån bokens användbarhet som referensvolym: Till exempel hänvisas det i läroboken *Dödahavsrollarna: Innehåll, bakgrund och betydelse* (red. Cecilia Wassen, 2011) 11 gånger till Tempelrullen; av dessa referenser kommer läsaren att kunna slå upp nio i den nya översättningen. Av Tacksalmer (*Hodajôt*) översätts de läsbara delarna av kolumn 8–20, det vill säga 80 % av rullen från Grotta 1, som ger oss huvudparten av vår textbas till denna skrift. De utelämnade 20 % är de sämst bevarade, och valet är återigen förstäligt, men priset för det eklektiska förfarandet är att läsaren till exempel inte får med den berömda ”självupphöjelseshymnen”, som tar upp större delen av kol. 26. Denna hymn har spelat en central roll i diskussionerna om eventuella paralleller mellan Nya Testamentets kristologi och tankesättet i Qumran.

Själva översättningen är grundlig och samvetsgrann. Den utgör ett kommittéarbete som utförts av Kamilla Skarström Hinojosa, Bo Isaksson, Stig Norin, Håkan Ulfsgård, Cecilia Wassén, samt Mikael Winninge, och är baserat på översättningar som presenterats av dessa samt av elva andra hebraister i Qumranseminariet, som har sammanträtt vid Uppsala universitet. Man måste gratulera dem till det väl utförda arbetet. Jag kan som dansk knappast värdera den svenska ordalydelsens elegans och stilistik, men nu när de tre största skandinaviska språken har fått varsin översättning, är det frestande att jämföra dem. Ta till exempel introduktionen till den hymn som avslutar ”Gemenskapsregeln” (1QS 10 8–9):

Så længe jeg er til, står loven mejslet på min tunge
og sætter frugt i lovsangen og offergaven fra mine læber.
Jeg vil synge med kundskab,
og al min musik er til Guds ære.
Min harpes strenge er stemt efter hans hellige bestemmelse,
og mine læbers fløjte spiller jeg efter hans rets målesnor.

(danska, Hans-Aage Mink, 1998/2003)

Hans lov er meislet inn på min tunge så længe jeg er til,
mine lepper ofrer lovsang til ham.

Jeg vil synge om å kjenne ham.
 Alle mine toner klinger til Guds ære,
 min harpe er stemt efter hans hellige bud,
 mine lepper spiller fløyte efter hans noter. *(norska, Rolf Furuli, 2004)*

Så länge jag lever är lagen ristad på min tunga,
 den ger lovsång och offer från mina läppar som frukt.
 Jag vill lovsjunga honom med skicklighet,
 mitt strängaspel är till Guds ära,
 min harpa är stämd efter hans heliga ordning,
 mina läppars flöjt skall ljuda,
 hans rättfärdighet är min stämgaffel.

(svenska, Kamilla Skarström Hinojosa, 2017)

Den danska översättningen är utan tvekan den bokstavligaste – och det är inte nödvändigtvis en fördel. Vad det egentligen innebär att psalmisten lovprisar ”efter Guds lags mätsnöre” kräver i vart fall tolkning, vilken den danska texten överlämnar åt läsaren att göra, medan den norska och svenska hjälper tolkningen på väg genom att klargöra vad ”mätsnöret” är. Den norska går längst i tolkningen av hebreiskan, eftersom den helt enkelt förklarar lovsångens grundval såsom ”noter”, medan den svenska behåller kvar ordet ”rätt” eller ”rättvisa” (heb. *mishpat*), så att kopplingen till en central teologisk term inte förloras, men samtidigt bringar oss den musikaliska delen av metaforen fram till nutiden, då den nästan anakronistiskt ersätter en murares mätband med en musikers stämgaffel. Det är modigt och välfungerande.

Även i tredje raden av detta stycke håller den svenska översättningen en gyllene medelväg mellan en främmandegörande bokstavlig översättning och en allt för fri återgivning: Psalmisten lovsjunger enligt den hebreiska texten *bedá’at*, ”i kunskap”. Det är åter en central teologisk kategori, och innehav av kunskap uttrycker ofta ett riktigt förhållande till Gud. Den danska översättningen har valt att låta detta vara avgörande, medan den norska går till den motsatta ytterligheten (och, sanningen att säga, härmed sträcker hebreiskans syntax nästan till bristningsgränsen), genom att kunskapen om Gud görs till lovsångens innehåll: ”Jag vill sjunga om att känna honom”. Den nya svenska översättningen bevarar

grundtextens meningsbyggnad, men beaktar att *da'at* inte bara betyder "kunskap", utan också skicklighet i alla typer av hantverk, också musikalisk sådan. Detta är ett mycket vackert översättningsarbete som verkligen är gjort med *da'at*!

En enda liten detalj i boken förvånar och stör mig: I Mikael Winninges allmänna introduktion uppdelas Dödahavsrollarna i tre kategorier: 1) bibeltexter, 2) apokryfa eller pseudepigrafiska skrifter och 3) den så kallade "sektaristiska" litteraturen, det vill säga skrifter som författats av Qumransamfundet självt, och det sägs att den nya översättningen uteslutande omfattar denna sista kategori. Men inte endast representerar denna framställning ju en föråldrad forskningsposition, den gör också översättarnas och redaktörernas arbete orätt. Idag föreställer ingen sig att ägarna till Dödahavsrollarna förutom de heliga skrifterna endast läste böcker som de själva skrev. Man diskuterar bland forskare hur vi kan skilja mellan texter med exklusivt qumranitiskt ursprung och sådana som ingår i den samtida allmänna judiska litteraturen men också lästes i Qumran. Det råder bred enighet om att båda är rikt representerade i grottorna, och den nya svenska översättningen är helt i linje med denna insikt, då den innehåller icke-bibliska psalmer från den stora Psalmrullen från Grotta 11, av vilka en del finns också i syriska bibelmanuskript, en exemplarisk presentation av "Arameiska Levi", som det hittats spår av både i Kairo-genizan och i kristna bibliotek, och "Jättarnas bok", som fick ett efterliv bland manikeerna. Även beträffande många av de texterna som i själva verket inte bevarats utanför Qumran uppges det korrekt och precist i inledningarna att de troligen har sitt ursprung utanför Qumransamfundet eller åtminstone inte innehåller spår av sektaristisk teologi eller språk och därför lika väl kan vara en del av den gemensamma litterära traditionen i dåtidens judendom. Det gäller till exempel "Veckans böner", Genesisapokryfen och "Gudsfolkets rike" (4Q246). Det är oklart varför denna nyanserade och solida presentation motsägs i bokens inledning.

Men det är en liten detalj. Det finns alla skäl att tacka redaktörer och översättare för boken och att glädja sig å alla svenska läsares vägnar.

Søren Holst, Köpenhamns universitet, Danmark